

Vještačenje u upravnom sporu

(sa osvrtom na specifičnosti vještačenja u penzijsko-invalidskom osiguranju i boračko-invalidskoj zaštiti)

Strahinja Ćurković

sudija Vrhovnog suda Republike Srpske, strahinja.curkovic@pravosudje.ba

Sažetak: Vještačenje u upravnom sporu je jedna vrsta vještačenja, budući da se vještačenje vrši i u drugim postupcima (krivičnom, građanskom, privrednom, prekršajnom itd.) koje može da bude korišteno kao sredstvo dokazivanja, a koje svoju punu ulogu i značaj ima u upravnom postupku, jer se činjenično stanje utvrđuje u upravnom postupku budući da je odredbom člana 29 stav 1 Zakona o upravnim sporovima¹ propisano da sud rješava spor, u pravilu, na podlozi činjenica koje su utvrđene u upravnom postupku. U radu je dat pojam vještačenja, sadržaj naloga za vještačenje, definicija nalaza i mišljenja te šta sve treba da sadrži nalaz, a šta mišljenje vještaka, kada se vrši vještačenje, a kada nije potrebno vještačenje, koje vrste vještačenja se najčešće vrše u upravnom postupku, odnosno upravnom sporu.

Ključne riječi: upravni postupak, upravni spor, vještak, nalog za vještačenje, nalaz i mišljenje.

¹ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 109/05 i 63/11).

Primljen / Received: 01. jun 2020. / June 01, 2020

Prihvaćen / Accepted: 09. jul 2020. / July 09, 2020

POJAM VJEŠTAČENJA

Vještačenje je zapažanje činjenica važnih za postupak ili davanje mišljenja o zapaženim činjenicama (odnosno i jedno i drugo) od strane lica nezainteresovanih u postupku na osnovu njihovog stručnog mišljenja i vještine u onim slučajevima kada opšte znanje sudije i njegova stručna pravna sprema nisu dovoljni¹. Kriterijum je, dakle stepen znanja čovjeka koji posjeduje opšte obrazovanje i životno iskustvo kao sudija. Uloga vještaka u upravnom sporu jeste, kao i u drugim postupcima (krivičnom, parničnom, prekršajnom itd.) da svojim stručnim znanjem utvrde okolnosti na osnovu kojih sam sud mora izvesti zaključak o postojanju ili nepostojanju neke odlučne činjenice. Ukoliko sam sud (sudija) može određene činjenice pojasniti, recimo običnim računskim operacijama (utvrđivanje nasljedničkih dijelova u ostavinskom postupku ili pribavljanjem podataka od određene državne institucije ili organa koji je ovlašćen da vodi takve podatke ili evidencije, iscrpnim saslušanjem stranaka ili svjedoka i sl.) tada nije potrebno provoditi vještačenje na te okolnosti. Da li će se pristupiti vještačenju ili ne zavisi isključivo od toga da li su stručna znanja potrebna za utvrđivanje ili ocjenu činjenica². Ako

sud odluči da održi javnu raspravu bilo da je tu odluku donio po službenoj dužnosti i na prijedlog jedne od stranaka, jer i tužilac u tužbi i tuženi u odgovoru na tužbu može staviti prijedlog da se održi usmena i javna rasprava može odlučiti da se provede vještačenje na okolnosti utvrđivanja neke pravno relevantne činjenice (npr. odrediti medicinsko vještačenje da se utvrdi pravno relevantna činjenica da li je tužilac sposoban da samostalno obavlja osnovne životne funkcije, jer od utvrđenja te činjenica zavisi ostvarivanje prava na tuđu pomoć i njegu drugog lica). Prema odredbi člana 147. ZPP koje odredbe se na osnovu člana 48. ZUS shodno primjenjuju na pitanja postupka koja nisu regulisana Zakonom o upravnim sporovima, sud može, na prijedlog stranke, odrediti izvođenje dokaza vještačenjem kad je radi utvrđivanja ili radi razjašnjenja određene činjenice potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže. Međutim, sud može i sam, bez prijedloga stranke, odrediti da se provede vještačenje radi utvrđivanja pravno relevantne činjenice koja je važna za donošenje pravilne i zakonite odluke. Ovo ovlašćenje sud crpi iz načela oficijelnosti koje ima pre-

¹ Vasiljević T., Grubač M., Komentar Zakona o krivičnom postupku, „Savremena administracija“, Beograd, str. 414.

² Za razliku od nižestepenog suda, ovaj sud smatra da vještačenje po vještaku geometru u pogledu identifikacije parcela nije potrebno provoditi kada je očigledno da se podaci u pogledu površina, kao i lica navedenih

u rješenju iz 1994. godine SO Banjaluka, po osnovu kojeg je tužilac podnio zahtjev za promjenu u zemljišnoj knjizi ne slažu sa podacima u zemljišnoj knjizi. Iz navedenih razloga nije bilo potrebno provoditi vještačenje po vještaku geometru u pogledu identifikacije parcela, kako to pogrešno smatra nižestepeni sud, jer je očigledna razlika podataka navedenih u rješenju i onih sadržanih u zemljišnoj knjizi, a što se može uočiti neposrednim opažanjem službenog lica i suda (iz presude Vrhovnog suda RS broj 11 0 U 019661 17 Uvp od 13.6.2019. godine).

vagu u upravnom sporu u odnosu na načelo dispozitivnosti koje je dominantno u parničnom postupku.

FORMA AKTA O VJEŠTAČENJU

Što se tiče forme, odnosno oblika akta kojim se određuje vještačenje članom 150. ZPP je određeno da se izvođenje dokaza vještačenjem određuje rješenjem. Rješenje kojim je određeno vještačenje treba da sadrži ime, prezime i zanimanje vještaka, predmet spora (upravne stvari), obim i predmet vještačenja i rok za podnošenje pismenog nalaza i mišljenja. Stranka koja predlaže vještačenje dužna je da označi predmet vještačenja i odredi obim vještačenja kao i da predloži lice koje će izvršiti vještačenje. Zakon predviđa pravo i dužnost protivne stranke da se izjasni kako na predmet i obim predloženog vještačenja tako i u pogledu ličnosti vještaka. Ovo izjašnjenje protivne stranke ima za svrhu da se stranke bez uloge suda sporazumiju o bitnim pitanjima vještačenja tj. o predmetu i obimu vještačenja kao i o ličnosti vještaka koji treba da obavi predloženo vještačenje. Naravno ukoliko stranke ne postignu sporazum o pitanju ličnosti vještaka, predmetu i obimu vještačenja, odluku će o tome donijeti sud. Ovakvo propisivanje uloge stranaka odraz je načela dispozitivnosti koje je u parničnom postupku dobilo prednost u odnosu na načelo oficijelnosti ili istražno načelo. Iz navedenog proizlazi da je stranka dužna da jasno navede koje činjenice želi da se utvrde vještačenjem, a onda sud treba da jasno formuliše i odredi predmet i obim vještačenja precizirajući konkretna pitanja na koja vještak treba da odgovori.

PREDMET VJEŠTAČENJA

Prije početka vještačenja, vještaku se označava predmet vještačenja i tačno postavljaju pitanja na koja treba odgovoriti. Prilikom postavljanja pitanja, sud treba da vodi računa o tome dokle dopiru mogućnosti pojedine nauke ili vještine i stručne i tehničke mogućnosti pojedine nauke i vještine i stručne i tehničke mogućnosti vještaka. Kod postavljanja pitanja, sud će voditi računa o činjenicama koje treba prikupiti kao i o prijedlozima stranaka ako u postupku učestvuje jedna, dvije ili više stranaka (jednostranačka, dvostranačka ili višestranaka upravna stvar). Vještak ne smije komunicirati sa strankama, osim u onim slučajevima kada je to nužno za pribavljanje materijala i podataka potrebnih za vještačenje. Sudija pred kojim se vodi postupak rukovodi vještačenjem, postavlja pitanje vještaku, traži obavještenja o nalazu i mišljenju. Međutim, u praksi se često razjašnjenje stručnih pitanja prepušta nahođenju vještaka. Vještak se ne može upustiti u pravnu ocjenu činjenica. Vještačenje je dokazno sredstvo za utvrđivanje činjenica i vještak treba da navede „sve što opazi i nađe“, pošto razmotri predmet vještačenja. Zadatak je vještaka da na osnovu objektivno utvrđenih podataka ili na osnovu pretpostavki na kojemu sudija ukaže utvrdi one činjenice koje su odlučne za postojanje ili nepostojanje krivičnog djela³.

NALAZ I MIŠLJENJE VJEŠTAKA

Nalaz vještaka (visum repertum) sadrži opažanje činjenica važnih za postupak (npr. da na određenoj parceli nisu izgrađeni nikakvi objekti), a mišljenje vještaka (parere) predstavlja stručni sud o zapaženim činjenicama (zaključak da predmetna parcela nije privedena namjeni zbog koje je izvršena eksproprijacija). Mogu postojati situacije da se od vještaka traži samo nalaz, jer mišljenje nije potrebno ili nalaz može dati jedan vještak (identifikaciju parcele će dati vještak geodetske struke), a mišljenje da li se radi o izgrađenom zemljištu daće vještak građevinske struke. Vještak ne može sudiji koji vodi postupak nametnuti vođenje postupka u onom pravcu u kome sam smatra da ga treba voditi. To je u isključivoj nadležnosti sudije koji vodi postupak. Sudija može vještaku naložiti da dostavi pismeni nalaz i mišljenje, a može od vještaka zatražiti nakon što je pregledao predmet da iznese nalaz i mišljenje na zapisnik. Ako se ne vrši odmah iznošenje na zapisnik, vještaku se ostavlja rok za pismeno podnošenje nalaza i mišljenja. Taj rok sudija, na zahtjev vještaka, može produžiti ili može tražiti da vještak vrati predmet i da imenuje drugog vještaka, a vještaka koji u roku nije dostavio pismeni nalaz i mišljenje može novčano kazniti.

ODREĐIVANJE VJEŠTAKA

Po pravilu, za vještačenje se određuje jedan vještak, a ako je potrebno obaviti različite vrste vještačenja onda će se odrediti više vještaka. Prvenstveno se imenovanje vještaka vrši sa liste sudskih vještaka za određenu vrstu vještačenja. Ukoliko se radi o složenijim vještačenjima onda će se vještačenje povjeriti stručnim ustanovama kao što su bolnice, specijalne bolnice (bolnica na Sokocu za psihijatrijska vještačenja), hemijski laboratoriji, fakulteti, zavodi (npr. Zavod za sudsku medicinu – za sudsko-medicinska vještačenja), instituti za određenu vrstu vještačenja (npr. CIP – Institut za saobraćajna vještačenja, Centar za vještačenje i procjenjivanje „Zenit“ d.o.o. Banjaluka itd.). Međutim, nije isključeno da se nekada i u ovim ustanovama vještačenje povjeri samo jednom stručnjaku, koji preuzima odgovornost za davanje nalaza i mišljenja. Vještačenje od strane ustanove više je vezano za krivični i parnični postupak nego što je to potreba upravnog postupka i upravnog spora. Nerijetko same stranke znaju pribaviti nalaz i mišljenje vještaka i dostaviti ga uz tužbu, odnosno odgovor na tužbu ili uz zahtjev i odgovor na zahtjev, ali taj nalaz i mišljenje nema snagu dokaznog sredstva kakvu ima nalaz i mišljenje vještaka kojeg je sud odredio za vještaka u predmetnoj upravnoj stvari. On eventualno može ukazati sudu na potrebu dopune nalaza i mišljenja ili razjašnjenja nekih okolnosti nalaza ili iznesene ocjene. Takav nalaz može predstavljati dopunsku građu, a nikako nema status i karakter nalaza i mišljenja kojeg ima u vidu član 147. ZPP.

³ Vasiljević T., Grubač M., Komentar Zakona o krivičnom postupku, „Savremena administracija“, Beograd, 1987. str. 422.

OTKLANJANJE NEDOSTATAKA U NALAZU I MIŠLJENJU VJEŠTAKA

Ukoliko bi sudija u upravnom sporu i raspolagao potrebnim stručnim znanjem, on nije ovlašten svojim nalazom i mišljenjem zamijeniti vještaka, jer nije dopuštena akumulacija različitih procesnih uloga ni u jednom sudskom postupku pa ni u upravnom sporu. Pored toga stranke, u tom slučaju, ne bi mogle postavljati pitanja vještaku i provjeriti ili osporiti njegove zaključke. Vještačenje, kao dokaz, mora biti izvedeno u toku dokaznog postupka kako bi taj dokaz sud mogao ocijeniti. Naravno, da stručno znanje i iskustvo pruža korist sudiji pri upravljanju vještačenjem i njegovoj ocjeni. Pošto sudija svojim stručnim mišljenjem ne može zamijeniti mišljenje vještaka koje ne prihvata kao vjerodostojno, on u toj situaciji treba odrediti novo vještačenje. No, kada sudija ne prihvati mišljenje vještaka, on prvenstveno treba nedostatke vještačenja pokušati otkloniti ponovnim ispitivanjem vještaka⁴. Kada sud ne prihvati mišljenje vještaka, on je ovlašten takav nalaz, kao i svaki drugi dokaz, cijeliti po načelu slobodne ocjene dokaza, uočiti nedostatke ili manjkavosti nalaza, njegovu nesaglasnost sa ostalim dokazima, korišćenje pogrešnih metoda vještačenja, pristrasnost, odstupanje od naloga suda te donijeti odluku na osnovu drugih dokaza koji pobijaju mišljenje vještaka. Proizlazi, da dati nalaz i mišljenje vještaka nisu obavezni za sud. Sud ih može prihvatiti ili odbiti s obzirom na druge dokaze, a ako drugih dokaza nema, uzima se da činjenica koju treba utvrditi vještačenjem nije dokazana. Ako vještak nije odgovorio na sva pitanja suda, onda sud treba da zatraži od vještaka da se u dopuni nalaza i mišljenja izjasni na ta pitanja s obzirom da od utvrđivanja tih činjenica zavisi pravilno rješenje upravne stvari⁵.

⁴ Član 155. stav 2. ZPP.

⁵ Zainteresovana lica su podnijela zahtjev za poništenje rješenja broj UP-I-09-2897/03-70 od 28.07.1970.godine kojim je usvojen prijedlog Opštinskog javnog pravobranilaštva Banjaluka, da se za potrebe stambene i komunalne izgradnje u korist Opštine Banjaluka, espropriše kompleks zemljišta, između ostalih, parcele označene kao k.č. br. 185 u površini od 4.531 m², k.č. br. 188/1 u površini od 938 m² i k.č. br. 188/3 u površini od 422 m² upisane u Zk.ul. br. 192 k.o. Rebrovac, zemljišno knjižno i faktičko vlasništvo Simeuna Eskića, pravnog prednika tužilaca, sa 1/1 dijela. Prema članu 31. Zakona o eksproprijaciji („Sl. list SFRJ“ broj 11/68), na osnovu kojeg je donijeto rješenje o esproprijaciji, propisano je da zahtjev za poništenje rješenja o eksproprijaciji raniji sopstvenik može staviti i po isteku roka od dvije godine od pravosnažnosti rješenja, sve dok korisnik eksproprijacije nije izvršio znatnije radove. U provedenom dokaznom postupku vještak urbanističke struke je u nalazu i mišljenju od 14.05.2009. godine istakao da nije izvršio uvid u urbanističko rješenje naselja Starčevica usvojeno Odlukom Skupštine opštine Banjaluka 01-VL-1191/1-70 od 13.06.1970. godine, ali da je uvidom na terenu „očito da od 1970. godine do sačinjavanja tog nalaza i mišljenja nije došlo do bilo kakve gradnje, što upućuje da ni navedeno urbanističko rješenje nije moglo biti realizovano bez obzira šta je njime planirano“. Takvo utvrđenje prihvatio je prvostepeni organ, a potom tužena i sud u pobijanoj presudi. Pri tom, nije odgovoreno na prigovore tužioca u pogledu predložene dopune vještačenja, a na okolnost utvrđenja da li je predmetno zemljište privedeno namjenu u svrhu za koje je ekspropisano. Po ocjeni ovog Vrhovnog suda, s obzirom da nije iz-

Međutim, stav je sudske prakse da u slučaju neslaganja u mišljenju vještaka koja su data zajedno ili odvojeno najprije treba pokušati otkloniti ponovnim ispitivanjem (saslušanjem), a ako i nakon toga ostane nesaglasnost, odrediti se novo vještačenje sa drugim vještacima. Dakle, sud može prihvatiti ili ne prihvatiti vještačenje, ali ga ne može zamijeniti svojim mišljenjem niti ga može dopunjavati ili mijenjati svojim mišljenjem, nego u toj situaciji, činjenice koje su bile predmet vještačenja treba smatrati neutvrđenim (nedokazanim), a u obrazloženju presude navesti razloge neprihvatanja nalaza i mišljenja vještaka⁶, kako bi viši sud

vršen uvid u urbanističko rješenje kompleksa „Starčevica“, na osnovu kojeg je izvršena eksproprijacija, između ostalih, i predmetnih parcela, ostala je nerazjašnena činjenica da li su izvedeni znatniji radovi prema tom, urbanističkom rješenju. Nije sporno da predmetne parcele nisu izgrađene, ali s obzirom na sadržaj dispozitiva rješenja o eksproprijaciji, koji se odnosi na svrhu eksproprijacije kompleksa zemljišta za potrebe stambene i komunalne izgradnje u korist Opštine Banjaluka, i sadržaj njegovog obrazloženja koji se poziva na detaljno urbanističko rješenje 01-VL-1191/1-70 od 13.06.1970. godine, nije dat jasan i nedvosmislen odgovor na osnovane prigovore tužioca, na okolnost da li su ispunjeni zakonom propisani uslovi za poništenje rješenja o eksproprijaciji, propisani članom 31. Zakona o eksproprijaciji, na osnovu kojeg je izvršena eksproprijacija, odnosno da li su izvršeni znatniji radovi na izgradnji kompleksa Starčevica koji sadržavaju stambenu i komunalnu izgradnju. Pri tom, nije odgovoreno ni na okolnost zbog čega nije prihvaćena dopuna vještačenja, čime su učinjene povrede pravila postupka koje su od uticaja na rješenje stvari. Pri tome, vještak urbanističke struke se ne izjašnjava o tome zbog čega je bio onemogućen da izvrši uvid u navedeno urbanističko rješenje naselja Starčevica, što je sasvim sigurno potrebno izvršiti u ponovnom postupku te razjasniti te, za sada neutvrđene činjenice. Otuda su razlozi obrazloženja osporenog akta i pobijane presude u suprotnosti sa sadržajem navedene zakonske odredbe, zbog čega su nepotpuni i nedovoljno obrazloženi, čime su učinjene povrede pravila postupka koja su od uticaja na pravilno rješenje predmetne upravne stvari (iz presude Vrhovnog suda RS, br. 11 0 U 005674 11 Uvp od 26.9.2012.).

⁶ U toku prvostepenog postupka na prijedlog stranaka provedena su dva vještačenja, medicinsko i saobraćajno-tehničko, a radi utvrđivanja činjenica da li je tužitelj u času saobraćajne nezgode bio vezan sigurnosnim pojasom ili nije bio vezan, a od kojih činjenica zavisi doprinos tužitelja nastanku konkretnih povreda, a time i obima štete. Prema uvjerenju i jasnom obrazloženju prvostepenog suda, tuženik nije dokazao da tužitelj nije bio vezan sigurnosnim pojasom u času saobraćajne nezgode, a teret dokazivanja tih činjenica je bio na tuženiku, jer je on tvrdio da tužitelj nije bio vezan pojasom. Žalbeni sud prihvata takav stav prvostepenog suda i obrazloženje tog stava, uz dodatna obrazlaganja od strane žalbenog suda. Naime, prvostepeni sud u obrazloženju konstatuje da je vještak saobraćajne struke sačinio svoj pismeni nalaz i mišljenje u kojem je koristio određene isprave kao dokaze o saobraćajnoj nezgodi, a da iste dokaze nije dostavio uz nalaz i mišljenje, da se s toga tužitelj nije mogao izjasniti na te isprave kao dokaz. Zato je prvostepeni sud pravilno u obrazloženju konstatovao da je nalaz i mišljenje vještaka saobraćajne struke sačinjen na temelju određenih isprava kao dokaza koji nisu izvedeni na glavnoj raspravi na koje se tužitelj nije mogao očitovati, slijedom čega prvostepeni sud nije prihvatio kao relevantan nalaz i mišljenje vještaka saobraćajne struke. Dakle, prvostepeni sud je kao relevantan uzeo nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke, ali je taj sud ocijenio kao dokaz i nalaz i mišljenje vještaka saobraćajno-tehničke struke, ali zbog same procedure njegovog sačinjavanja nije gao uzeo kao relevantan za dokazivanje činjenica na koje je taj dokaz predložen. U odnosu na ocjenu oba nalaza i mišljenja (medicinskog i saob-

bračajno-tehničkog) žalbeni sud prihvata ocjenu od strane prvostepenog suda i dodaje svoja opažanja. U konkretnom slučaju, oba vještačenja su predložena i provedena radi utvrđivanja činjenica da li je tužitelj u času saobraćajne nezgode koristio sigurnosni pojas, s obzirom na tjelesne povrede koje je zadobio u toj saobraćajnoj nezgodi. Takvo vještačenje kvalitetno može obaviti vještak medicinske struke, jer nastale povrede na tijelu vozača (ili suvozača) sa sigurnošću mogu da ukažu na činjenicu da li su te povrede nastale kao posljedica korištenja ili ne korištenja sigurnosnog pojasa. Ovo s toga što pravila medicinske nauke i struke sa sigurnošću daju odgovor na pitanja – da li neka konkretna povreda može nastati ako je sigurnosni pojas korišten ili ako nije korišten. U tom kontekstu prvostepeni sud je utvrdio da je vještak medicinske struke konstatovao, da bi, prema konkretnim okolnostima saobraćajne nezgode, pri čelnom naletu jednog vozila brzinom od 80km/h na vozilo tužitelja došlo do teških povreda glave u slučaju ako vozač ne bi koristio sigurnosni pojas. Ovaj vještak dalje konstatuje da iz konkretnih medicinskih nalaza slijedi da tužitelj kao povrijeđeni nije pretrpio takve povrede glave, a da bi do takvih težih povreda glave sigurno došlo ako pojas nije korišten. Nadalje vještak je u usmenom saslušanju konstatovao da do trzajnih ozljeda vrata može doći i kada se koristi sigurnosni pojas. Isto tako prvostepeni sud je utvrdio, što prihvata i žalbeni sud, da je vještak medicinske struke u izradi nalaza i mišljenja koristio sva medicinska dokumenta, te jasno naveo koje povrede tijela su nastale kao posljedica saobraćajne nezgode. Tako, pismeni nalaz i mišljenje vještaka medicinske struke, kao i usmeno odgovaranje na pitanja stranaka imaju svoj logičan slijed, jer su utemeljeni na medicinskim dokumentima i na pravilima medicinske struke kada su izvedeni određeni zaključci. Iстина, vještak medicinske struke jeste konstatovao da su nastale povrede tipične za ne korištenje pojasa, ali istovremeno je konstatovao i to da se na osnovu istih povreda ne može sa sigurnošću utvrditi da vozač nije koristio sigurnosni pojas. Iz takve konstatacije vještaka medicinske struke, a u kontekstu odredbi procesnog prava o teretu dokazivanja, slijedi da ipak tuženi nije sa sigurnošću dokazao da tužitelj nije koristio sigurnosni pojas u vožnji u času sudara, a kod ovakve konstatacije žalbeni sud ima u vidu da to nije dokazano temeljem nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke. Uz sve prednje, prvostepeni sud je utvrdio i činjenicu da je tužitelj saslušan kao stranka i iskazao da jeste koristio sigurnosni pojas u času sudara, kojem iskazu je prvostepeni sud povjerovao, u kontekstu ostalih dokaza. Međutim, tuženik se ponajviše poziva na nalaz i mišljenje vještaka saobraćajno-tehničke struke, a koji je u svom nalazu i mišljenju zaključio da su kod tužitelja nastale ozljede sa karakteristikama ozljeda neupotrebom ili nepravilnim korišćenjem sigurnosnog pojasa. Ali, iz nalaza i mišljenja vještaka saobraćajne struke se vidi da je konstatovao sačinjavanje svog nalaza na osnovu „raspoložive dokumentacije“ (koju mu je tuženik neposredno dostavio, a ne sud), među kojom dokumentacijom su određene isprave kao – zapisnik o uvidaju, zapisnik o oštećenju vozila BMW, fotodokumentacija oštećenja vozila. Ovih isprava nema uz nalaz i mišljenje, a niti su iste izvedene kao dokaz na glavnoj raspravi, niti su dostavljene tužitelju kao protivnoj stranci na koje se on i nije mogao izjasniti kao dokaze protivne stranke. U obrazloženju prvostepene presude na strani 3 i 4 u popisu izvedenih dokaza nema navedenih dokumenata kao dokaza koje je vještak saobraćajne struke koristio kao dokumenta za izradu pisanog nalaza i mišljenja, dakle, nisu ni predloženi, ni izvedeni kao dokazi one isprave koje je vještak koristio za izradu nalaza i mišljenja. Upravo je taj vještak koristio fotografije vozila, sigurnosnih pojaseva, te dao svoje mišljenje o mogućoj dinamici zbivanja prilikom nastanka povreda. Međutim, takve konstatacije su utemeljene na dokazima koji nisu bili dostupni protivnoj stranci na izjašnjenje. Nadalje, žalbeni sud je mišljenja da zadatak vještaka saobraćajne struke prije svega jeste da konstatuje činjenice o dinamici i zbivanju saobraćajne nezgode, te položaju i kretanju tijela osoba unutar vozila u času sudara. Međutim, po mišljenju ovoga suda, vještak saobraćajne struke nema kvalifikacije ni stručnost da procjenjuje da li je određena povreda konkretnog dijela tijela i težina te povrede, mogu nastati kao posljedica

mogao, povodom izjavljenog pravnog lijeka, izvršiti kontrolu pravilnosti takve odluke. Takvo postupanje suda je odraz načela slobodne ocjene dokaza koje podliježe pravilima mišljenja, logike i iskustva. Kada sud prihvati mišljenje uobičajena formulacija u sudskim odlukama je da sud prihvata nalaz i mišljenje vještaka jer je uvjerljiv, logičan i u skladu sa pravilima struke i nauke.

DOSTAVLJANJE NALAZA I MIŠLJENJA I IZUZIMANJE VJEŠTAKA

Vještačenje se ne može odnositi na pravna pitanja. Sudija ne može odrediti vještaka za pravna pitanja, niti od vještaka tražiti da odgovori na pravna pitanja (npr. ko je kriv za saobraćajnu nesreću, koji propis treba primijeniti, utvrđivanje pravnog statusa zemljišta i sl.)⁷. Sam vještak se ne može

određenog kretanja tijela u času sudara. Za takvu procjenu nastanka konkretnih povreda, njihove vrste, lokacije i težine, stručno je kompetentan samo doktor medicine, odnosno doktor specijalista određene oblasti. Kod konkretnih povreda tužitelja to je specijalista ortoped, jer se radi o, prije svega, povredama nogu. S obzirom na teže povrede donjih dijelova nogu, (golenjača i lisna kost), to je vještak medicinske struke, po mišljenju žalbenog suda, pravilno procijenio da se kod takvih povreda ne može sa sigurnošću tvrditi da li je povrijeđeni koristio sigurnosni pojas u času sudara. Ovo iz razloga što sigurnosni pojas se veže za gornji dio tijela, od kukova do ramena i ključne kosti i funkcija mu je, prije svega, da spriječi kretanje tijela naprijed u času sudara zbog sile inercije i da pojas tako zaštiti tijelo, odnosno glavu od udaranja u prednje dijelove vozila da bi se spriječilo nastupanje težih posljedica vitalnih dijelova tijela, kao što su glava i prsa. Nadalje, vještak medicinske struke u nalazu i mišljenju konstatuje da su uredene radiološke pretrage, te utvrđeno da je nalaz mozga uredan, nalaz ramenih zglobova uredan, zatim da je utvrđeno istegnuće mišića vrata. Upravo zbog ovih stanja glave, ramena i vrata, vještak medicinske struke je konstatovao da bi morale postojati teže povrede glave kod konkretnog sudara pri brzini od 80km/h, a takvih povreda glave nije bilo, te nije bilo povreda ramena. Istegnuće mišića vrata vještak je konstatovao da može nastupiti i onda kada se koristi sigurnosni pojas, jer njime, ako se koristi, nije onemogućeno kretanje glave naprijed i nazad, pa je moguće nastupanje istegnuća mišića vrata i pri korišćenju pojasa. Iz nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke slijede logični svi njegovi zaključci i to – da se sa sigurnošću ne može utvrditi da tužitelj – povrijeđeni nije koristio sigurnosni pojas u času nezgode, jer po mišljenju vještaka nisu nastupile one povrede glave i gornjeg dijela tijela, a koje kao tipične povrede nastupaju u slučaju čeonog sudara ako se ne koristi sigurnosni pojas. Stoga, po mišljenju žalbenog suda, pravilno je što prvostepeni sud nije kao relevantan uzeo nalaz i mišljenje vještaka saobraćajne struke zbog izvjesnih nedostataka u samom postupku vještačenja i korištenja isprava, odnosno dokaza za sačinjavanje nalaza i mišljenja o kojima protivna stranka nije imala mogućnost da se izjasni, a niti su dostavljeni ni usmeno obrazloženi od strane vještaka saobraćajne struke. Zato je prvostepeni sud pravilno utvrdio relevantne činjenice ocjenom nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke iz kojega bi slijedilo da tuženik nije nesumnjivo dokazao svoju tvrdnju da tužitelj – oštećeni nije koristio sigurnosni pojas u času sudara i da je time doprinio nastanku težih povreda, odnosno doprinio većoj šteti. Tako je prvostepeni sud pravilno zaključio da je neosnovan prigovor tuženika o podijeljenoj odgovornosti tužitelja za nastalu štetu (iz presude Kantonalnog suda u Bihaću broj 17 0 P 079070 17 Gž od 4.9.2018. godine).

⁷ U obrazloženju pobijane presude nižestepeni sud ističe da je vještak geometar „tačno utvrdio pravni status zemljišta i da je nesporno utvrđeno da se isto nije vodilo na ocu tužiteljice prije 1979. godine kada je na osnovu avio snimka upisan kao posjednik“, iako obaveza vještaka

upuštati u pravna pitanja, ni po svojoj inicijativi, niti može svoje mišljenje zasnovati na tumačenju pravnih propisa. Nerijetko vještak samoinicijativno ili daje mišljenje o pitanjima izvan svog stručnog znanja, što sudija prihvata ili sudija postavlja pitanje vještaku koja ne ulaze u njegovu stručnost i vještak na njih odgovara. Sudija ne može tražiti mišljenje od vještaka ni o činjenicama koje ulaze u krug slučaja prosječnog građanina. Svako lice koje sud imenuje za vještaka dužno je odazvati se na poziv suda⁸, a ako ne postoje razlozi za izuzeće ili oslobađanje od dužnosti vještačenja i da vještači. Kada se vještak može izuzeti od vještačenja propisano je odredbom člana 153. ZPP⁹, a razlozi za oslobađanje od dužnosti vještačenja navedeni su u članu 152. ZPP¹⁰. Vještak svoj pismeni nalaz i mišljenje uvijek dostavlja sudu prije rasprave ukoliko sud ne odredi drugačije. Vještak mora uvijek obrazložiti svoje mišljenje¹¹. Ako vještak ne dostavi nalaz i mišljenje u ostavljenom roku, sud će, nakon proteka roka koji strankama ostavi da se o tome pismeno izjasne, odrediti drugog vještaka. Ako vještak dostavi nalaz ili mišljenje koje su nejasni, nepotpuni ili protivrječni sami sebi ili izvedenim okolnostima, sud će pozvati vještaka da ih dopuni, odnosno ispravi i odrediti rok za ponovno dostavljanje nalaza i mišljenja. Ukoliko vještak ni po pozivu suda ne dostavi potpun i razumljiv nalaz i mišljenje, sud će, uz prethodno izjašnjenje stranaka, odrediti drugog vještaka¹². Dakle, vještačenje pomaže sudu da donese zakonitu i pravilnu odluku, koristeći ovo dokazno sredstvo u odgovarajućoj mjeri primjenom odredaba ZPP, ali prilagođeno svrsi i cilju upravnog spora.

MEDICINSKO VJEŠTAČENJE U PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU

Specifičnost medicinskog vještačenja u oblasti penzijskog i invalidskog osiguranja predstavlja okolnost da to vještačenje obalja ljekar vještak (organ vještačenja u prvom stepenu) i vještak – ljekar kontrolor (organ vještačenja u drugom stepenu) i organ za reviziju.

nije da utvrđuje pravni status zemljišta, jer je to obaveza organa uprave, a kasnije suda, a obaveza vještaka geometra je da izvrši identifikaciju predmetnog zemljišta, prikaže istorijat upisa u katastarskom operatu ako postoji takav upis itd (iz presude Vrhovnog suda RS, br. 11 0 U 017316 16 Uvp od 13.6.2018.).

⁸ Član 152. stav 1. ZPP.

⁹ Vještak će biti izuzet iz istih razloga iz kojih može biti izuzet sudija, ali se izuzetno za vještaka može uzeti i lice koje je ranije bilo saslušano kao svjedok. Stranka je dužna da podnese zahtjev za izuzeće vještaka čim sazna da postoji razlog za izuzeće, a najkasnije prije početka izvođenja dokaza vještačenjem. U zahtjevu za izuzeće vještaka, stranka je dužna da navede okolnosti na kojima zasniva svoj zahtjev za izuzeće. O zahtjevu za izuzeće odlučuje sud. Protiv rješenja kojim se odbija ili usvaja zahtjev za izuzeće nije dozvoljena posebna žalba.

¹⁰ Sud će vještaka na njegov zahtjev osloboditi dužnosti vještačenja iz razloga iz kojih svjedok može uskratiti svjedočenje ili odgovor na pojedino pitanje. Sud može vještaka osloboditi dužnosti vještačenja i iz drugih opravdanih razloga. Oslobodjenje od dužnosti vještačenja može tražiti i ovlašćeni radnik organa ili organizacije u kojoj vještak radi.

¹¹ Član 154. ZPP.

¹² Član 155. ZPP.

Medicinsko vještačenje u penzijskom i invalidskom osiguranju regulisano je Uredbom o medicinskom vještačenju u penzijskom i invalidskom osiguranju¹³. Medicinsko vještačenje se provodi za ocjenjivanje radne sposobnosti, odnosno utvrđivanje invalidnosti osiguranika i nesposobnosti člana porodice kao uslova za ostvarivanje prava iz penzijsko-invalidskog osiguranja (član 2.). Ovo vještačenje provode organi vještačenja u prvom stepenu, organi vještačenja u drugom stepenu i organ za reviziju (član 4.). Organ vještačenja u prvom i drugom stepenu čine vještaci, doktori medicine specijalnosti medicine rada, porodične medicine, interne medicine, psihijatrije, neurologije, hirurgije, fizikalne medicine i rehabilitacije i drugih specijalnosti kliničke medicine sa najmanje 5 godina radnog iskustva u svojoj specijalnosti i sa licencom Komore doktora medicine Republike Srpske (član 5.).

RAD ORGANA VJEŠTAČENJA U PRVOM STEPENU

Postupak vještačenja se pokreće na taj način da organ rješavanja u prvom stepenu podnosi organu vještačenja u prvom stepenu zahtjev o predmetu vještačenja za lice koje je podnijelo zahtjev za ostvarivanje prava. Podnosilac zahtjeva je i poslodavac koji podnosi zahtjev za ocjenjivanje radne sposobnosti, odnosno utvrđivanje invalidnosti zaposlenog radnika i to u slučaju ako je izvještajem ovlašćene zdravstvene ustanove medicine rada nakon neposrednog pregleda radnika utvrđeno da postoje patološka stanja ili oštećenja zdravlja koja predstavljaju kontraindikacije za rad. Kada se vještačenje vrši po zahtjevu poslodavca, organ rješavanja u prvom stepenu obavještava poslodavca i radnika o rezultatima ocjenjivanja radne sposobnosti radnika i ako invalidnost postoji, o datumu nastanka i uzroku invalidnosti kao i o pravima po osnovu invalidnosti (član 7.). Prema odredbi člana 16. Uredbe nakon izvršenog vještačenja, vještak u prvostepenom postupku, a vještačenje se vrši po vještaku pojedincu, daje nalaz, ocjenu i mišljenje na obrascu HOM-1. Nalaz, ocjena i mišljenje organa vještačenja u prvom stepenu obavezno sadrži lične podatke o osiguraniku i podnosiocu zahtjeva, stručnoj spremi, radnom mjestu, anamnezi, podatke o medicinskoj dokumentaciji, radnoj dokumentaciji, objektivnom, fizikalnom i fizičkom statusu, utvrđene dijagnoze bolesti sa odgovarajućom šifrom, ocjenu radne sposobnosti sa obrazloženjem, datum nastanka i uzrok invalidnosti, mišljenje o potrebi kontrolnog pregleda i o roku kontrolnog pregleda kod utvrđene invalidnosti sa smanjenom radnom sposobnošću, postojanje tjelesnog oštećenja, procenat i datum nastanka tjelesnog oštećenja. Ukoliko postoji više uzroka invalidnosti, ocjenjuje se u procentima udio svakog uzroka invalidnosti u ukupnoj invalidnosti. Takođe kod utvrđivanja tjelesnog oštećenja kada postoji više uzroka, potrebno je ocijeniti svako tjelesno oštećenje, pojedinačno, u procentima i udio svakog pojedinačnog tjelesnog oštećenja u ukupnom tjelesnom oštećenju. Nalazom, ocjenom i mišljenjem, vještak u

¹³ „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 2/13.

prvom stepenu može da utvrdi da: a) liječenje nije završeno, b) ispitivanje nije završeno – samo u slučajevima kada je nastala promjena zdravstvenog stanja od dana podnošenja zahtjeva za ostvarivanje prava do dana vještačenja, c) ispitivanje i liječenje nije završeno, d) invalidnost ne postoji, đ) postoji invalidnost – smanjena radna sposobnost u smislu člana 49. stav 2. Zakona¹⁴, bez prekvalifikacije ili dokvalifikacije, e) postoji invalidnost – smanjena radna sposobnost u smislu člana 49. stav 2. Zakona sa prekvalifikacijom ili dokvalifikacijom, ž) postoji invalidnost – gubitak radne sposobnosti u smislu člana 49. stav 3. Zakona¹⁵, z) postoji invalidnost – potpuna nesposobnost za obavljanje poljoprivredne djelatnosti u smislu člana 49. stav 5. Zakona¹⁶,) postoji invalidnost – potpuna nesposobnost za privređivanje u smislu člana 49. stav 7. Zakona¹⁷, i) postoji invalidnost – nesposobnost za samostalan život i rad u smislu člana 74. stav 7. Zakona¹⁸, j) postoji tjelesno oštećenje, k) postoji opasnost od nastanka invalidnosti u smislu člana 55. stav 5. Zakona¹⁹, l) postoji invalidnost lica iz člana 37. stav 1. Zakona - zbog povrede zadobijene za vrijeme vršenja vojne dužnosti u okolnostima oružanih sukoba ili zbog bolesti tog lica koja je uzročno-posljedično vezana sa tim okolnostima, lj) postoji uzročno-posljedična veza između smrti lica iz člana 37. stav 1. Zakona i ranjavanja tog lica za vrijeme vršenja vojne dužnosti u okolnostima oružanih

¹⁴ Smanjena radna sposobnost postoji kada osiguranik u obaveznom osiguranju zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju sa radnim naporom koji ne ugrožava njegovo zdravstveno stanje ne može da radi na radnom mjestu, odnosno poslu koji je obavljao prije prestanka osiguranja, ali može sa punim radnim vremenom sa ili bez prekvalifikacije ili dokvalifikacije da radi na drugom radnom mjestu, odnosno poslu koji odgovara njegovoj stručnoj spremi, odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom.

¹⁵ Gubitak radne sposobnosti postoji kada se utvrdi da osiguranik u obaveznom osiguranju trajno nije sposoban za rad na radnom mjestu, odnosno poslu koji je obavljao na dan ocjene radne sposobnosti ili koje je obavljao prije prestanka osiguranja, kao ni za drugo radno mjesto, odnosno posao koji odgovara njegovoj stručnoj spremi, odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom niti se prekvalifikacijom ili dokvalifikacijom može osposobiti za druge poslove koji odgovaraju njegovoj stručnoj spremi, odnosno radnoj sposobnosti stečenoj radom.

¹⁶ Invalidnost kod osiguranika poljoprivrednika postoji kada se utvrdi da je zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju koja se ne mogu otkloniti liječenjem ili medicinskom rehabilitacijom, povredom van rada ili bolešću nastala potpuna nesposobnost za obavljanje poljoprivredne djelatnosti, odnosno poslova koje redovno obavlja u svom poljoprivrednom gazdinstvu.

¹⁷ Potpuna nesposobnost za privređivanje postoji kada lice zbog vrste i težine fizičkog ili mentalnog oštećenja ili vrste ili težine psihičke bolesti nije sposobno za obavljanje najjednostavnijih poslova.

¹⁸ Nesposobnost za samostalan život i rad postoji kada se lice zbog vrste i težine fizičkog ili mentalnog oštećenja ili vrste ili težine psihičke bolesti ne može osposobiti za obavljanje najjednostavnijih poslova.

¹⁹ Opasnost od nastanka invalidnosti postoji kada pri obavljanju određenih poslova bez obzira na sporovođenje opštih i posebnih mjera zaštite i zaštite zdravlja na radu utvrđenih propisima, uslovi i zahtjevi rada utiču na zdravstveno stanje i radnu sposobnost osiguranika u obaveznom osiguranju utoliko mjeri da je, radi sprečavanja nastanka invalidnosti neophodan raspored na druge poslove.

sukoba ili zbog bolesti nastale vršenjem te dužnosti.

Vještak u prvostepenom postupku daje ocjenu liječenja nije završeno, ispitivanje nije završeno ili ispitivanje i liječenje nije završeno kada utvrdi da: a) liječenje nije završeno, a prema prognozi bolesti nisu iscrpljene sve mogućnosti liječenja i medicinske rehabilitacije, odnosno kada se procijeni da se daljim liječenjem i medicinskom rehabilitacijom može uspostaviti radna sposobnost, b) liječenje nije završeno jer je osiguranik više od godinu dana privremeno nesposoban za rad, a daljim liječenjem se očekuje poboljšanje zdravstvenog stanja i uspostavljanje radne sposobnosti, c) ispitivanje nije završeno jer je utvrđeno da je došlo do novih promjena zdravstvenog stanja osiguranika od dana podnošenja zahtjeva za ostvarivanje prava do dana vještačenja, d) ispitivanje i liječenje nije završeno u slučajevima kontrolnog pregleda osiguranika sa smanjenom radnom sposobnošću, jer je utvrđeno da su nastale promjene u zdravstvenom stanju koje se moraju ispitati i liječiti. Kad vještak u prvostepenom postupku daje ocjenu radne sposobnosti da liječenje nije završeno, ispitivanje nije završeno ili ispitivanje i liječenje nije završeno, obavezan je da obrazloži razloge za takvu ocjenu, te da preporuči način daljeg liječenja, ispitivanja ili medicinske rehabilitacije²⁰.

Kada vještak u prvostepenom postupku daje nalaz, ocjenu i mišljenje o radnoj sposobnosti osiguranika da postoji invalidnost – smanjena radna sposobnost, obavezan je da ocijeni u kojim uslovima osiguranik ne može da radi i koje zahtjeve u okviru stručne spremlje i radne sposobnosti stečene radom zbog oštećenja anatomske-fizioloških funkcija i/ili psiho-fizičkih funkcija, osiguranik ne može da zadovolji u punom radnom vremenu, sa ili bez prekvalifikacije ili dokvalifikacije²¹, odnosno treba da ocijeni da osiguranik može da obavlja one poslove u okviru svoje stručne spremlje i radne sposobnosti stečene radom sa ili bez prekvalifikacije ili dokvalifikacije na kojima ne postoje utvrđene kontraindikacije.

Kada se utvrdi da postoji invalidnost – smanjena radna sposobnost u smislu člana 49. stav 2. Zakona, vještak u prvostepenom postupku daje mišljenje o potrebi obaveznog kontrolnog pregleda na obrascu HOM-1²² (član 20). Vještak

²⁰ Član 17. Uredbe.

²¹ Član 18. Uredbe.

²² Obavezni kontrolni pregled se određuje licima ispod 50 godina starosti koji boluju od bolesti ili povreda od kojih se može očekivati promjena u zdravstvenom stanju najkasnije u roku od 3 godine od dana utvrđivanja invalidnosti. Obavezni kontrolni pregled vrši vještak u prvostepenom postupku koji nije vršio vještačenje u vezi sa zahtjevom. Obavezni kontrolni pregled vještak u prvostepenom postupku vrši na osnovu neposrednog pregleda osiguranika, medicinske i radne dokumentacije u predmetu na osnovu koje je izvršeno vještačenje, kao i na osnovu medicinske dokumentacije nastale nakon utvrđivanja invalidnosti – smanjene radne sposobnosti. Ukoliko u okviru obaveznog kontrolnog pregleda, kliničkim pregledom utvrdi promjene u zdravstvenom stanju, a podnosilac zahtjeva nema odgovarajuće medicinske dokumentacije nastale nakon utvrđivanja invalidnosti, vještak u prvostepenom postupku će na obrascu HOM-1 zatražiti da doktor porodične medicine upotpuni dokumentaciju u skladu sa ovom uredbom.

u prvostepenom postupku ne može biti vještak u drugostepenom postupku niti vještak organa revizije²³.

RAD ORGANA VJEŠTAČENJA U DRUGOM STEPENU

Vještačenje u drugom stepenu vrši vještak pojedinac u roku od 15 dana od dana kada organ vještačenja u drugom stepenu zaprimi zahtjev za utvrđivanje pravilnosti nalaza, ocjene i mišljenja organa vještačenja u prvom stepenu. Vještak u drugostepenom postupku vještaci na osnovu medicinske, a kada je u pitanju ocjenjivanje radne sposobnosti i radne dokumentacije, korišćene u prvostepenom vještačenju, kao i medicinske i radne dokumentacije dostavljene uz žalbu na rješenje prvostepenog organa rješavanja, a koja je nastala prije prvostepenog vještačenja. Ukoliko vještak u drugostepenom postupku na osnovu razmatranja medicinske i radne dokumentacije ocijeni da je to neophodno može zahtijevati neposredni pregled podnosioca zahtjeva²⁴. Nakon izvršenog vještačenja, vještak u drugostepenom postupku daje nalaz, ocjenu i mišljenje na obrascu HOM-2. Obrazac HOM-2 sadrži lične podatke o osiguraniku i podnosiocu zahtjeva, stručnoj spremi, radnom mjestu, podatke o rezultatu vještačenja koji je dao prvostepeni organ vještačenja, bitne prigovore na prvostepeno vještačenje, medicinsku dokumentaciju priloženu uz žalbu, nalaz, dijagnoze bolesti sa odgovarajućom šifrom, mišljenje sa obrazloženjem o rezultatu vještačenja koje je dao prvostepeni organ vještačenja, rezultat vještačenja drugostepenog organa s obrazloženjem, a kod utvrđivanja invalidnosti i datum nastanka uzroka invalidnosti, postojanje tjelesnog oštećenja, te mišljenje o potrebi kontrolnog pregleda kod utvrđivanja invalidnosti sa smanjenom radnom sposobnošću²⁵.

Na osnovu člana 25. Uredbe, vještak u drugostepenom postupku, svojim nalazom, ocjenom i mišljenjem, može nalaz, ocjenu i mišljenje organa vještačenja u prvom stepenu potvrditi, potpuno ili djelimično izmijeniti ili vratiti na dopunu i ponovnu ocjenu radne sposobnosti. Vještak u drugostepenom postupku svojim nalazom, ocjenom i mišljenjem može vratiti na ponovno ocjenjivanje nalaz, ocjenu i mišljenje organu vještačenja u prvom stepenu kada utvrdi da su zasnovani na nepotpunoj medicinskoj i/ili radnoj dokumentaciji, uz obrazloženje i uputstva za otklanjanje uočenih nedostataka. Vještak u drugostepenom postupku može izmijeniti nalaz, ocjenu i mišljenje vještaka iz prvostepenog postupka i donijeti konačnu ocjenu samo nakon neposrednog pregleda podnosioca zahtjeva. Ukoliko vještak u drugostepenom postupku izmijeni nalaz, ocjenu i mišljenje vještaka iz prvostepenog postupka jedan primjerak dostavlja rukovodiocu organa vještačenja u prvom stepenu. Vještak u drugostepenom postupku ne može biti vještak organa za reviziju po istom zahtjevu.

RAD ORGANA ZA REVIZIJU

Na osnovu člana 27. Uredbe, nalaz, ocjena i mišljenje organa vještačenja u prvom ili drugom stepenu na osnovu koga se ostvaruje pravo iz penzijskog i invalidskog osiguranja u skladu sa zakonom ili primjenom međunarodnih ugovora o socijalnom osiguranju, prije donošenja rješenja o pravu, podliježe provjeri osnovanosti i pravilnosti od strane organa za reviziju. Rok za vršenje revizije je 15 dana od davanja nalaza, ocjene i mišljenja organa vještačenja. Reviziju nalaza, ocjene i mišljenja obavljaju dva vještaka organa za reviziju²⁶. Nakon izvršene revizije, vještaci u reviziji konsenzusom daju svoj nalaz, ocjenu i mišljenje na obrascu OMR – Ocjena i mišljenje organa za reviziju, o nalazu, ocjeni i mišljenju organa vještačenja sa obrazloženjem. U vršenju revizije nalaza, ocjene i mišljenja organa vještačenja, vještaci koji vrše reviziju mogu dati saglasnost ili primjedbu. Ukoliko su vještaci organa za reviziju dali primjedbu na nalaz, ocjenu i mišljenje, obavezni su da ukažu na uočene nedostatke u vještačenju i daju uputstvo za njihovo otklanjanje. Ukoliko su vještaci dali primjedbu vraćaju predmet vještaku koji je dao nalaz, ocjenu i mišljenje, koji u roku od 3 dana od dana dostavljanja predmeta daje novi nalaz, ocjenu i mišljenje. Vještak koji je dao nalaz, ocjenu i mišljenje postupa po uputstvima revizije.

U slučajevima kada se ne postigne konsenzus u organu za reviziju, kada vještak u prvostepenom ili drugostepenom organu vještačenja ne može da prihvati nalaz, ocjenu i mišljenje organa za reviziju, kao i u posebno složenim slučajevima vještačenja, obrazuje se konzilijum, sastavljen od najmanje tri eminentna doktora medicine, spoljna saradnika odgovarajuće struke, zavisno od prirode slučaja. O potrebi obrazovanja, sastavu i načinu rada konzilijuma odlučuje rukovodilac službe vještačenja. Mišljenje konzilijuma je obavezujuće za vještaka koji je vršio vještačenje, kao i za reviziju²⁷.

Iz navedenih odredaba vidimo kako je regulisan način medicinskog vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja. Predviđena su tri organa vještačenja i to organ vještačenja u prvostepenom postupku, organ vještačenja u drugostepenom postupku i organ za reviziju, te poseban organ koji čini konzilijum od tri eminentna doktora medicine koja se obrazuje po nalogu rukovodioca službe vještačenja u situaciji kada se ne postigne konsenzus u organu za reviziju ili kada vještak u prvostepenom ili drugostepenom postupku ne može da prihvati ocjenu i mišljenje organa za reviziju o radnoj sposobnosti osiguranika. Prema sudskoj praksi, kada organ vještačenja u drugom stepenu svojim nalazom, ocjenom i mišljenjem potpuno ili djelimično izmijeni mišljenje organa vještačenja u prvom stepenu je dužan da dâ argumentovane razloge u pogledu izmijenjenog mišljenja. Nije dovoljno da organ vještačenja u drugom stepenu samo da svoje mišljenje, a da ne obrazloži zašto ne prihvata mišljenje organa

²³ Član 19. Uredbe

²⁴ Član 23. Uredbe.

²⁵ Član 24. Uredbe.

²⁶ Član 28. Uredbe

²⁷ Član 30. Uredbe.

vještačenja u prvom stepenu, odnosno na osnovu koje medicinske i radne dokumentacije je izvršio izmjenu mišljenja organa vještačenja u prvom stepenu. Isto tako, ukoliko u vršenju revizije organ za reviziju da primjedbu na nalaz i mišljenje organa vještačenja u prvom stepenu ili nalaz i mišljenje organa u drugom stepenu, onda je potrebno da detaljno iznese razloge o opravdanosti primjedbi na nalaz organa vještačenja u prvom stepenu, odnosno nalaz organa vještačenja u drugom stepenu. Nerijetko organ za reviziju daje ocjenu invalidnosti, odnosno radne sposobnosti osiguranika iako to ovlašćenje organa za reviziju ne proizlazi iz odredbi Uredbe, jer prema odredbi člana 29. stav 2. Uredbe u vršenju revizije vještaci koji vrše reviziju mogu dati saglasnost ili primjedbu na nalaz, ocjenu i mišljenje organa vještačenja, a ne mogu sami vršiti ocjenu radne sposobnosti osiguranika. Dakle, organ vještačenja ocjenu o radnoj sposobnosti odnosno o postojanju invalidnosti daje na osnovu medicinske dokumentacije shodno odredbi člana 35. Uredbe koja je sadržana u Prilogu br. 1. Uredbe.

Vještačenje u oblasti boračko-invalidske zaštite

Posebnu karakteristiku vještačenja u oblasti boračko-invalidske zaštite predstavlja činjenica da to vještačenje obavljaju nadležne ljekarske komisije (prvostepena i drugostepena) koje formira nadležni ministar. Na osnovu odredbe člana 92. Zakona o pravima boraca, vojnih invalida i porodica poginulih boraca Odbrambeno-otadžbinskog rata Republike Srpske²⁸ vojni invaliditet, pravo na dodatak za njegu i pomoć, pravo na ortopedski dodatak, kao i činjenica da je bolest, odnosno smrt u uzročnoj vezi sa vršenjem vojne službe, utvrđuje se na osnovu nalaza, ocjene i mišljenja nadležnih ljekarskih komisija. Nadležne ljekarske komisije mogu dati i ocjenu sposobnosti za rad, ako je ta sposobnost uslov za ostvarivanje prava po ovom zakonu. Ljekarsku komisiju koja daje nalaz, ocjenu i mišljenje organu, koji u prvom stepenu rješava o pravima po ovom zakonu (prvostepena ljekarska komisija) čine tri člana i tri zamjenika koji moraju biti ljekari različitih specijalnosti. Ljekarsku komisiju koja daje nalaz, ocjenu i mišljenje organu koji u drugom stepenu rješava o pravim po ovom zakonu (drugostepena ljekarska komisija) čini pet članova i pet zamjenika koji moraju biti ljekari različitih specijalnosti. Broj ljekarskih komisija, njihov sastav, sjedište i područje rada utvrđuje ministar za boračko-invalidsku zaštitu (Ministar). Prema odredbi člana 95. stav 3. Zakona, Ministar donosi pravilnik kojim se uređuje način rada ljekarskih komisija. U skladu sa navedenom odredbom zakona, Ministar je donio Pravilnik o radu ljekarskih komisija za ocjenu vojnog invaliditeta²⁹ (u daljem tekstu: Pravilnik o radu ljekarskih komisija). Ljekarska komisija radi u punom sastavu, a nalaz, ocjenu i mišljenje daje većinom glasova. Član komisije koji se ne slaže sa nalazom i/ili mišljenjem većine članova daje izdvojeno mišljenje sa obrazloženjem. Prema odredbi

člana 5. stav 2. Pravilnika o radu ljekarskih komisija nalaz, ocjena i mišljenje treba da budu potpuni, jasni i dovoljno obrazloženi i da sadrže sve činjenice koje su sa medicinskog stanovišta značajne za donošenje zakonskog rješenja. U nalazu, ocjeni i mišljenju ljekarska komisija dužna je da se izjasni o svim zahtjevima organa na čije traženje daje nalaz, ocjenu i mišljenje (stav 3.). Ako je u Listi procenata vojnog invaliditeta za određeno oštećenje predviđen lakši, srednji, teži ili najteži oblik, odnosno stepen, obrazloženje se smatra dovoljnim ako je u nalazu upotrijebljen izraz koji odgovara utvrđenom stepenu oštećenja (stav 4). Ljekarska komisija je dužna posebno da obrazloži nalaz, ocjenu i mišljenje ako je došlo do promjene u odnosu na prethodni nalaz, ocjenu i mišljenje (stav 5.). Ako organ koji rješava u upravnoj stvari ocijeni da nalaz, ocjena i mišljenje nije potpun, jasan ili dovoljno obrazložen ili da ocjena vojnog invaliditeta nije pravilna, tražiće dopunu vještačenja od iste komisije. Ako i u ponovljenom vještačenju nadležna komisija ne otkloni nedostatke u smislu stava 1. ovog člana, vještačenje se može ponoviti pred drugom komisijom istog ranga (član 6.). Prvostepena ljekarska komisija daje nalaz, ocjenu i mišljenje na osnovu neposrednog pregleda stranke i na osnovu medicinske i druge relevantne medicinske dokumentacije koja je od uticaja na utvrđivanje procenta invaliditeta, a bez neposrednog pregleda samo ako se stranka nalazi u inostranstvu. Pregled stranke nije potreban kada ljekarska komisija utvrđuje činjenicu da li je smrt u uzročno-posljedičnoj vezi sa vršenjem vojne službe, odnosno sa tjelesnim oštećenjem u vezi sa vršenjem te službe, koju činjenicu utvrđuje na osnovu medicinske i druge dokumentacije (član 7.). Drugostepena ljekarska komisija daje nalaz, ocjenu i mišljenje, po pravilu, na osnovu neposrednog pregleda stranke i na osnovu medicinske i druge relevantne medicinske dokumentacije pribavljene u prvostepenom postupku. Međutim, drugostepena ljekarska komisija može dati nalaz, ocjenu i mišljenje samo na osnovu medicinske i druge relevantne dokumentacije bez pregleda stranke ako ocijeni da taj pregled nije neophodan. Drugostepena ljekarska komisija mora izvršiti neposredni pregled stranke kada daje mišljenje o pravu na dodatak za njegu i pomoć (član 8). Ukoliko ljekarska komisija ocijeni da je medicinska dokumentacija nepotpuna ili sporna može tražiti dopunu te dokumentacije. Isto tako ako ljekarska komisija ocijeni da je radi davanja nalaz, ocjene i mišljenja potrebno da lice bude pregledano u specijalističkoj zdravstvenoj ustanovi ili da bude podvrgnuto detaljnijem medicinskom ispitivanju, uputiće ga u odgovarajuću zdravstvenu ustanovu (član 9). Ako je lice za koje se treba da da nalaz i mišljenje nepokretno ili zbog zdravstvenog stanja nije sposobno da pristupi na pregled ili se nalazi na liječenju u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi ili na izdržavanju kazne, ljekarska komisija može odlučiti da se to lice pregleda u mjestu gdje se nalazi u kojem slučaju će ovlastiti svoja dva člana da izvrše pregled, pa će na osnovu njihovog izvještaja i medicinske dokumentacije dati nalaz, ocjenu i

²⁸ „Sl. glasnik RS“ broj 134/11, 9/12 i 40/12.

²⁹ „Sl. glasnik RS“ broj 100/12.

mišljenje (član 10). Nalaz ljekarske komisije označava se i medicinskim izrazima na latinskom jeziku, a procenat vojnog invaliditeta označava se brojem i slovima (član 11).

Prema odredbi člana 12. Pravilnika o radu ljekarskih komisija, ako ljekarska komisija da mišljenje da vojnom invalidu pripada ortopedski dodatak ili dodatak za njegu i pomoć dužna je da se pozove na odgovarajuću odredbu Pravilnika kojom je regulisana ta oblast i da obrazloži svoje mišljenje. Isto tako ljekarska komisija je dužna da obrazloži mišljenje da invalidu ne pripada ortopedski dodatak ako to izričito zatraži organ koji rješava u upravnoj stvari ili ako je to pravo bilo utvrđeno prethodnim nalazom i mišljenjem. Pravilnikom je regulisano da nalaz, ocjenu i mišljenje ljekarska komisija ne mora saopštiti pregledanom licu odmah po izvršenom vještačenju, ali mu se dostavlja jedan primjerk nalaza, ocjene i mišljenja uz rješenje kojim je riješeno u upravnoj stvari. Nalaz, ocjenu i mišljenje potpisuju članovi ljekarske komisije koji su ga donijeli i ovjerava pečatom organ koji rješava u upravnoj stvari.

Način utvrđivanja procenta vojnog invaliditeta prema stepenu tjelesnog oštećenja nastalog usljed rane, povrede, ozljede ili bolesti zadobijene pod okolnostima propisanim odredbama Zakona o pravima boraca bliže je regulisan Pravilnikom o utvrđivanju procenta vojnog invaliditeta³⁰.

Iz prakse Vrhovnog suda Republike Srpske

* Iz nalaza i mišljenja organa za vještačenje u prvom stepenu proizlazi da je vještak u prvom stepenu dao opis poslova koje tužilac ne može da radi sa punim radnim vremenom, ali nije dao opis poslova koje tužilac može da obavlja u okviru svoje stručne spreme i radne sposobnosti bez prekvalifikacije ili dokvalifikacije, a na kojima se neće ispoljiti kontraindikacije po osnovu takvog rada. Iz brojne medicinske dokumentacije koja se nalazi u spisu, prije svega, otpusne liste sa epikrizom od 18.11.2014. godine, te nalaza i mišljenja Zavoda za fizikalnu rehabilitaciju „Dr Miroslav Zotović“ od 20.8.2014. godine i 22.8.2014. godine, proizlazi da su oštećenja kod tužioca prisutna i na lijevoj i na desnoj nozi, da u lijevom TC zglobu nema aktivnih pokreta ni u tragu, a da su pokreti u kukovima praćeni bolom, da je zbog neuroloških deficita na lijevom donjem ekstremitetu, neophodna upotreba ortopedskog pomagala prilikom hoda i to podlaktne štake i peroneus aparata, da kompletan nalaz upućuje na leziju ishijadićus težeg stepena i da nema znakova oporavka, pa nije jasno koje poslove tužilac u okviru koje stručne spreme može raditi u punom radnom vremenu kada ne može izvršavati ni opšte životne aktivnosti. Navedeno, upućuje na zaključak da nalaz i mišljenje drugostepenog organa vještačenja, a koji se saglasio sa nalazom i mišljenjem prvostepenog organa vještačenja ne sadrži sve relevantne elemente i okolnosti bitne za donošenje pravilne i zakonite odluke. Ako se oštećenju organizma, a koje je nastalo nakon ranjavanja u toku rata, a čija je posljedica smanjenje radne sposobnosti doda i tjelesno oštećenje

koje kod tužioca postoji u procentu od 60%, onda zaista nije jasno koje to poslove tužilac može obavljati sa punim radnim vremenom pri čemu i sam organ vještačenja priznaje da ne može obavljati poslove koji zahtijevaju duže stajanje, hodanje i rad u nefiziološkom položaju. Ovim su učinjene povrede postupka koje su od uticaja na rješenje upravne stvari“ (iz presude Vrhovnog suda RS broj 11 0 U 016809 16 Uvp od 24.5.2018. godine).

* Prema stanju spisa tužiocu je rješenjem Filijale T. od 26.02.2008. godine priznato pravo na invalidsku penziju počev od 26.12.2007. godine, a na osnovu nalaza, ocjene i mišljenja Odjeljenja za ocjenu radne sposobnosti u prvom stepenu u T. broj ORS-1053/2007 od 26.12.2007. godine, kojim je utvrđeno da kod tužioca postoji invalidnost - gubitak radne sposobnosti, po osnovu bolesti (psychosis depressivo - paranoides). Taj nalaz sačinjen je na osnovu medicinske dokumentacije koja je u nalazu i navedena, a to je zdravstveni karton tužioca broj 1218, dg. F-43.1, F-62, F-32 i 10; otpusno pismo Opšte bolnice T. - Psihijatrija od 23.11.-28.11.2007. godine, dg. depresivno paranoidni sindrom F-32 i F-22 i st. post. crusys cerebrovascularis; otpusno pismo sa epikrizom RMC Mostar - Psihijatrija od 13.06.-20.06.2007. godine dg. PTSD chr. depresivni psihotični poremećaj i schizoafektivni poremećaj; otpusno pismo sa epikrizom OB Trebinje - Psihijatrija od 29.05.-06.06.2007. godine dg. depresivno psihotične epizode F-32.3 sa elementima F-33.3 i F-43.1 i trajne promjene ličnosti F-62; otpusno pismo sa epikrizom bolnice „Dr. Laza Lazarević“ Beograd - Centar za psihoze od 05.01.-24.01.2005. godine i otpusno pismo iste bolnice od 02.04.-31.05.2004. godine sa istovjetnim dijagnozama; otpusno pismo sa epikrizom Psihijatrijska bolnica Sokolac od 16.06.-24.06.1996. godine dg. PTSP i F-43.1, više nalaza ljekara specijaliste neuropsihijatrije, posljednji od 14.12.2007. godine, dg. PTSD, nalaz psihologa od 20.12.2007. godine, rezultati psihološkog „R“ testiranja ukazuju da se kod tužioca radi o poremećaju iz kruga psihoza, više nalaza ljekara specijaliste interniste i test ergometrije. Vanredna kontrola tog nalaza, ocjene i mišljenja od 26.12.2007. godine izvršena je po nalogu direktora, povodom anonimne prijave, a zbog postojanja sumnje da je u postupku vještačenja korištena nevjerodostojna medicinska dokumentacija, što je potvrđeno dopisom nadležnih medicinskih ustanova, a radi se o dopisu JU Kantonalne bolnice „Dr. Safet Mujić“ Mostar broj 01-1-4798/15-02 od 23.11.2015. godine u kojem se tuženi obavještava da se otpusno pismo od 13.06.-20.06.2007. godine i nalaz od 09.10.2007. godine ne nalaze u evidenciji bolnice, te dopisu Klinike za psihijatrijske bolesti „Dr. Laza Lazarević“ Beograd broj 8068 od 13.11.2015. godine u kojem se tuženi obavještava da tužilac nikada nije hospitalizovan u toj klinici, da brojevi istorije bolesti na otpusnim listama i specijalističkim izvještajima nisu vjerodostojni, odnosno dodijeljeni su pacijentkinjama koje su se hospitalno liječile u toj bolnici, te da klinika nikada nije bila registrovana kao Centar za psihijatrijske bolesti, već kao Klinika za psihijatri-

³⁰ „Sl. glasnik RS“ broj 22/93, (100/12, 116/12) i 32/14, 103/16.

jske bolesti. Prihvatajući navedeno, u postupku vanredne kontrole komisija zaključuje da je u postupku utvrđivanja invalidnosti korištena nevjerodostojna medicinska dokumentacija, te na osnovu uvida u nalaz, ocjenu i mišljenje prvostepenog organa vještačenja od 26.12.2007. godine daje ocjenu da kod tužioca invalidnost ne postoji. Tužilac u tužbi, a potom u u zahtjevu navodi da upravni organi nisu vodili računa o tome da mu je invalidnost utvrđena i na osnovu ostale medicinske dokumentacije, a ne samo na osnovu spornog otpusnog pisma i nalaza pomenutih medicinskih ustanova, tj. Kantonalne bolnice „Dr. Safet Mujić“ Mostar i Klinike za psihijatrijske bolesti „Dr. Laza Lazarević“ Beograd za koju su upravni organi u prepisci sa tim ustanovama utvrdili da nisu vjerodostojni, kako je naprijed već i navedeno, već da je ocjena njegove radne sposobnosti vršena na osnovu brojne druge medicinske dokumentacije, a koja je i navedena u nalazu i mišljenju organa za vještačenje u prvom stepenu, za koju nije utvrđeno da je sporna, pa je prvostepeni organ tuženog, kao i tuženi trebao imati u vidu i drugu medicinsku dokumentaciju iz koje proizlazi da je on hronični psihijatrijski bolesnik i da se duže vrijeme liječi u različitim psihijatrijskim ustanovama u kojima je utvrđena istovjetna dijagnoza kao i ona koja se navodi u tom spornom nalazu i otpusnom pismu iz 2006. i 2007. godine. U upravnom spisu tuženog osim zdravstvenog kartona tužioca nalazi se i brojna medicinska dokumentacija, na koju tužilac osnovano ukazuje, a to je između ostalog, dokumentacija koju je prvostepeni organ vještačenja u svom nalazu od 26.12.2007. godine imao na uvidu, a uz to, tu je više nalaza ljekara specijaliste psihijatra, DZ Trebinje - Centar za mentalno zdravlje od 23.05.2007. godine, izvještaji ljekara specijaliste neuropsihijatra JZU Opšta bolnica Bar „Blažo Orlandić“ od 25.10.2007. godine i od 02.06.2007. godine u kojima su navedene iste dijagnoze sa suicidalnim mislima zbog čega je naložen pojačan nadzor, te utvrđena nesposobnost za privređivanje i na kraju i izvještaj ljekara specijaliste neuropsihijatrije Psihijatrijske klinike u Sokocu od 12.09.2007. godine, sa istom dijagnozom i konstatacijom da je tužilac radno i socijalno neefikasan. Navedena medicinska dokumentacija upućuje na zaključak da je tužilac hronični psihijatrijski bolesnik, da u tu medicinsku dokumentaciju nije vršila uvid ni komisija za vanrednu kontrolu, a ni organ vještačenja u prvom stepenu, a ni u drugom stepenu, pa se za sada ne može prihvatiti kao pravilan zaključak organa vještačenja tuženog da kod tužioca ne postoji invalidnost, jer su se organi vještačenja pozvali samo na sporno otpusno pismo i nalaz Kantonalne bolnice „Dr. Safet Mujić“ Mostar i Klinike za psihijatrijske bolesti „Dr. Laza Lazarević“ Beograd, te na osnovu razgovora sa tužiocem zaključili da tužilac ne odaje utisak psihotične osobe, pa tako dati nalaz i mišljenje nije mogao poslužiti kao osnov za donošenje prvostepenog rješenja i osporenog akta (iz presude Vrhovnog suda RS broj 15 0 U 002949 16 Uvp od 26.12.2018.g.).

* Drugostepena ljekarska komisija u nalazu i mišljenju broj 723/15 od 13.10.2015. godine navodi da je tužioca ocijenila analogno po ocjenskoj T-301-90%, zbog posljedica tumorskog procesa retrobulbarno i operativnog zahvata, jer se pouzdano ne može utvrditi kada je bolest nastala, ali se ispoljila pod okolnostima vršenja vojne službe pa se vojni invaliditet utvrđuje djelimično od 50 % jer se radi o multifaktorijskoj prirodi bolesti, na čiju pojavu i razvitak je djelimično uticao period angažovanja imenovanog u ratu. Nema osnova za primjenu ocjenske T-156 jer je taj invaliditet nastao kao posljedica malignog procesa. Ovako sačinjen nalaz i mišljenje drugostepene ljekarske komisije nije dat u skladu sa odredbom člana 5. stav 2. Pravilnika o radu ljekarskih komisija, jer drugostepena ljekarska komisija ne navodi ni jedan medicinski nalaz iz kojeg bi proizlazilo da je gubitak desnog oka i oštećenje lijevog oka nastalo djelovanjem nekog od agenasa koji su sadržani u ocjenskoj T-301 Liste. Ocjenka T-301 smještena je u Glavi XV Liste – razne druge ozljede i bolesti i sadržajno glasi: „Intoksikacija (trovanja) i ozljede od bojnih otrova, radijacijskih oštećenja ili pri nekom naročitem poslu u službi – ocjenjivaće se analogno prema ozljedama i posljedicama na pojedinim organima“. Članom 16. Pravilnika o utvrđivanju procenata vojnog invaliditeta (Pravilnik) je definisano ako oštećenje organizma nije predviđeno ovim pravilnikom, procenat vojnog invaliditeta se utvrđuje prema načelima medicinske nauke i analognom primjenom odredaba ovog pravilnika koje se odnose na slična oštećenja organizma, s tim da se može utvrditi i manji procenat vojnog invaliditeta od predviđenog u Listi. Ako se vrši ocjena zadobijenih ozljeda ili oboljenja po ocjenskoj T-301 Liste, onda se prethodno treba utvrditi da je ta povreda ili bolest nastala kao posljedica trovanja bojnim otrovima, radijacijskim zračenjem ili da je nastala pri nekom naročitem poslu u službi, pa onda analognom primjenom člana 16 Pravilnika, utvrditi procenat oštećenja i invaliditet. O ovim elementima drugostepena ljekarska komisija se ne izjašnjava osim što iznosi uopštene konstatacije koje nisu potkrijepljene medicinskom dokumentacijom, a ni drugim dokazima, a što osnovano prigovara tužilac. Pored toga, drugostepena ljekarska komisija nije argumentovano obrazložila udio vojnog invaliditeta od 50 % osim uobičajene napomene da se radi o multifaktorijskoj prirodi bolesti zanemarujući pri tome činjenicu da je tužilac otišao u rat potpuno zdrav i u životnoj dobi od 35 godina života. S tim u vezi, ovaj sud ukazuje na pogrešan i stanju spisa predmeta suprotan zaključak obrazloženja pobijane presude da je nalaz i mišljenje drugostepene ljekarske komisije potpun i jasan i da je pravilno utvrđen procenat vojnog invaliditeta. Drugostepena ljekarska komisija nije dala argumentovane i prihvatljive razloge zašto se u konkretnom slučaju ne može primijeniti ocjenka T-156 Liste, kada se u toj ocjenskoj tački ne pravi razlika da li je do gubitka ili oštećenja vida došlo na osnovu bolesti ili povrede. Štaviše, prema ocjenskoj T-156 Liste ako je vid na jednom oku izgubljen, a na drugom smanjen, procenat od 50%

povećava se za 10% za svakih 0,20 smanjenja vida itd. Kod tužioca je na desnom oku nastao potpuni gubitak vida, a na lijevom oku oštećenje vida, pa mu se invaliditet utvrđuje na osnovu oštećenja oba oka primjenom ocjenske T-156 Liste, jer se ocjenska T-301 Liste primjenjuje samo ako u Listi nema ocjenske tačke u kojoj je sadržano navedeno oboljenje, a shodno odredbi člana 16. Pravilnika. Uz navedeno, ovaj sud uočava da u radu drugostepene ljekarske komisije nije učestvovao ljekar oftalmolog iako je njegovo učešće bilo potrebno s obzirom na vrstu oboljenja tužioca i potrebu da nalaz bude što objektivniji i stručniji. Zato je u zavisnosti od vrste bolesti za koju se utvrđuje invaliditet, korisno da u radu komisije učestvuje ljekar određene specijalnosti, pogotovo kada se radi isključivo o oboljenju samo jedne određene bolesti, kao u ovom slučaju, oboljenju oka, pa je po prirodi stvari u radu komisije trebao učestvovati ljekar oftalmolog, jer je to garancija da će nalaz i mišljenje biti dati u skladu sa pravilima struke i nepristrasno, budući da taj nalaz ima snagu nalaza vještaka u smislu odredbe člana 179. Zakona o opštem upravnom postupku („Sl. glasnik RS“ broj 13/02, 87/07, 50/10 i 66/18, u daljem tekstu: ZOUP). Navedeno je u skladu sa članom 94. Zakona o pravima boraca, vojnih invalida i porodica poginulih boraca Odbrambeno-otadžbinskog rata Republike Srpske („Sl. glasnik RS“, broj 134/11, 9/12 i 40/12 - u daljem tekstu: Zakon o pravima boraca) kojim je propisano da ljekarsku komisiju, koja daje nalaz i mišljenje organu koji u drugom stepenu rješava o pravima po ovom zakonu (drugostepena ljekarska komisija), čini pet članova i pet zamjenika koji moraju biti različite specijalnosti, naravno, vodeći računa o bolesti za koju se utvrđuje invaliditet (iz presude Vrhovnog suda RS broj 11 0 U 019394 17 Uvp od 11.4.2019.).

* Međutim, iz nalaza psihologa sa Psihijatrijske klinike Banjaluka od 20.7.2014. godine proizlazi da je tužilac preživio događaje koji su predstavljali izravnu smrtnu opasnost te da se radi o posttraumatskom stresnom poremećaju pri čemu su ratni događaji doveli do teškog psihičkog oboljenja, pa se tako dati nalaz i mišljenje, suprotno stavu nižestepenog suda, ne može ocijeniti kao potpun i jasan, jer ne sadrži sve činjenice sa medicinskog stanovišta bitne za donošenje pravilne odluke u pogledu utvrđenog procenta invaliditeta. Pri ovome treba imati na umu da je tužilac po ovoj ocjenskoj tački i od same drugostepene komisije tri puta cijenjen: nalazom i mišljenjem od 28.11.2012. godine, nalaz i mišljenje od 30.4.2014. godine i nalazom i mišljenjem od 27.5.2015. godine. Iako su od strane tuženog date jasne upute drugostepenoj ljekarskoj komisiji, ta komisija nije odgovorila na postavljena pitanja i upute iz ranijih presuda, pa je potrebno da tuženi zatraži nalaz i mišljenje od drugostepene ljekarske komisije potpuno novog sastava koja treba, na osnovu medicinske dokumentacije i neposrednog pregleda tužioca, da da objektivan nalaz i mišljenje u pogledu ukupnog vojnog invaliditeta pri čemu će tu ocjenu valjano obrazložiti vodeći računa o pravilnoj primjeni odredbe člana 40. Zako-

na o pravima boraca vojnih invalida i porodica poginulih boraca Odbrambeno-otadžbinskog rata Republike Srpske („Sl. glasnik RS“, broj 134/11, 9/12 i 40/12, u daljem tekstu: Zakon o pravima boraca), kao i o pravilnoj primjeni ocjenskih tačaka iz Liste, pri čemu će imati u vidu i nalaz radiologa od 07.8.2012. godine i nalaz psihologa koji potvrđuju da neurotski problemi tužioca potiču iz perioda rata i da su direktna posljedica dva ranjavanja (iz presude Vrhovnog suda RS, br. 11 0 U 019498 17 Uvp od 13.6.2019).

ZAKLJUČAK

Uloga vještaka određene specijalnosti je veoma značajna, a nekada i nezaobilazna u utvrđivanju činjenica o određenoj upravnoj stvari da bi upravni organ ili sud donio pravilnu i zakonitu odluku. Razumije se, da bi ovo dokazno sredstvo bilo korisno i upotrebljivo za rješavanje odgovarajuće upravne stvari, nalaz vještaka mora biti potpun i dovoljno obrazložen, a da bi nalaz i mišljenje vještaka bilo potpuno onda organ, odnosno sud mora vještaku dati precizan i dovoljno jasan nalog za vještačenje. To znači da zadatak vještaku mora biti postavljen na jasan i sasvim određen način. Nerijetko uočavamo da organi uprave pa čak i sudovi uopšte ne daju vještaku jasan zadatak, već jednostavno vještaku uruče predmet i usmenom naredbom upute vještaka da dostavi nalaz, iako je obaveza da se vještaku pismeno odredi predmet vještačenja. U ogromnom broju područja upravnog odlučivanja potrebno je angažovanje vještaka određenih specijalnosti, a ponekada je potrebno angažovanje i više vještaka različitih specijalnosti kao što je eksproprijacija zemljišta i objekata kod izgradnje velikih infrastrukturnih objekata autoputa i tome slično. Sve navedeno ukazuje da je uloga vještaka i nalaza i mišljenja vještaka, kao dokaznog sredstva za pravilno utvrđivanje činjeničnog stanja nezaobilazna u velikom broju upravnih postupaka prije svega, a dijelom i u upravnim sporovima.

Expertise in Administrative Dispute

(with reference to the specifics of expertise in pension and disability insurance and veteran-disability protection)

Strahinja Ćurković

Judge of the Supreme Court of the Republic of Srpska, strahinja.curkovic@pravosudje.ba

Abstract: Expertise in an administrative dispute is a type of expertise, since expertise is also performed in other proceedings (criminal, civil, commercial, misdemeanor, etc.) that can be used as a means of proof, and which has its full role and significance in administrative proceedings, because the factual situation is determined in administrative proceedings since the provision of Article 29, paragraph 1 of the Law on Administrative Disputes³¹ prescribes that the court resolves the dispute, as a rule, on the basis of the facts established in the administrative proceedings. The paper presents the concept of expertise, the content of the expertise order, the definition of findings and opinions and what a finding should contain, and what an expert's opinion is, when expertise is performed and when expertise is not required, what types of expertise are most often performed in administrative proceedings, that is, an administrative dispute.

Key words: administrative procedure, administrative dispute, expert witness, expert order, finding and opinion.

---

³¹ „Official Gazette of the Republic of Srpska“, number 109/05 and 63/11